

Konference „Vývoj soukromého práva na území České republiky“*

Karel Schelle, Jaromír Tauchen *

Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity je řešitelem významného grantu poskytnutého Grantovou agenturou ČR „Vývoj soukromého práva na území České republiky“. Řešení grantu započalo v roce 2010 a skončí v roce 2012.

Cílem tohoto výzkumného záměru je zaplnit mezeru v oblasti komplexního výzkumu dějin českého soukromého práva, zejména s akcentem na novodobý vývoj od 18. století, kdy se začaly prosazovat názory klonící se k definitivní likvidaci starého středověkého soukromého práva, a začaly se připravovat novodobé kodifikace, z nichž rozhodující byl Všeobecný občanský zákoník (ABGB) z roku 1811. Vývoj českého soukromého práva je zkoumán jednak komplexně v co nejširších souvislostech, jednak dle jednotlivých právních odvětví soukromého práva (občanské právo, obchodní právo, rodinné právo a pracovní právo). Řešitelé grantu přitom využijí jedinečnou příležitost, jakou je 200. výročí vydání tohoto zákoníku.

Dvacetiletý vývoj českého právního řádu po roce 1989 znamenal zásadní změny ve směru jeho demokratizace. Vrchol tohoto vývoje představuje rekodifikace občanského práva, na níž práce v současné době vrcholí. Z publikované finální verze vyplývá, že autoři návrhu zákoníku v čele s prof. Karlem Eliášem vycházeli v podstatě z historických dokumentů, jakými byl např. návrh občanského zákoníku z roku 1937, ale zejména právě Všeobecný občanský zákoník (ABGB) z roku 1811.

Vzhledem k tomu, že se rekodifikace občanského práva nachází ve finální etapě, je nanejvýš pravděpodobné, že nový občanský zákoník nabude účinnosti v horizontu několika nejbližších let. Právní praxe tak dostane do rukou zcela novou soukromoprávní kodifikaci, nemající od roku 1811 u nás konkurenci, v mnoha směrech nenavazující na současnou právní úpravu, která má základ v socialistickém pojetí občanského práva. To s sebou přinese naprostý nedostatek informačních zdrojů pro právní aplikaci tohoto zákoníku v praxi. Z toho důvodu je nezbytné podrobně rozpracovat právě zdroje, z nichž navrhovaný občanský zákoník vyšel,

tedy podrobně zmapovat historii moderního občanského práva na našem území a přihlédnout přitom k rozhodujícím vlivům na tento vývoj (zejm. římské právo, přirozené právo, významné zahraničí kodifikace atd.).

Zkoumání historických pramenů v projektu není chápáno „lineárně“ jen jako návrat ke kořenům, nýbrž interpretačně. Interpretace práva je dnes jádrem praktické právní činnosti vycházející z porozumění významu textu. Porozumění textu soudy, zákonodárci i ostatními aplikujícími subjekty si vyžaduje přesnou sémanticko-historickou analýzu, která tady roky chyběla.

Projdeme-li publikační výstupy z oblasti dějin soukromého práva v uplynulých 200 letech, kromě několika publikací učebnicového charakteru (např. z pera K. Adamové, V. Urfuse nebo autorského kolektivu brněnské právnické fakulty) nenajdeme ucelenější vědecké zpracování této problematiky. Česká právní věda trvale trpí naprostou absencí komplexního zpracování vývoje českého soukromého práva, zejména v moderní etapě jeho vývoje.

Cílem grantového projektu je tedy komplexní analýza vývoje českého soukromého práva v co nejširších souvislostech. Dne 10. listopadu 2010 byla na Právnické fakultě Masarykovy univerzity uspořádána konference, na které jednotliví řešitelé prezentovali své dílčí výsledky výzkumu a představili tak svou připravenost k řešení dílčích zpracovávaných témat.

Jednání konference řídil doc. JUDr. Karel Schelle, CSc. (koordinátor výzkumu). Ten v úvodu představil přítomným dosažené prozatímní výsledky. Dále seznámil členy s úkoly, které výzkumníky čekají do konce příštího roku. Především je to účast na řadě konferencí, které v tomto roce pořádají jednotlivé právnické fakulty k výročí vydání ABGB a příprava monotematického čísla časopisu *Journal on European History of Law*.

V návaznosti na to seznámil přítomné s přípravou závěrečné etapy výzkumu vývoje českého občanského práva. Na této práci se kromě doc. JUDr. Karla Schelleho, CSc., jako vedoucího týmu, budou podílet především ao. Univ.-Prof. Dr. Christian Neschwara¹,

* Tento příspěvek představuje výstup ze standardního grantového projektu GAP 408/10/0363 „Vývoj soukromého práva na území České republiky“.

** Doc. JUDr. Karel Schelle, CSc., JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M., Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Institut für Rechts- und Verfassungsgeschichte, Juristische Fakultät, Universität Wien.

Ao.Univ.-Prof. Dr. Thomas Olechowski², JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M.,³ JUDr. Ing. Radovan Dávid⁴ a JUDr. et PhDr. Stanislav Balík⁵. Analýza výzkumu vývoje občanského práva je rozdělena do celkem osmi částí: 1. Příprava Všeobecného občanského zákoníku; 2. Vydání a význam všeobecného rakouského zákoníku z roku 1811 (ABGB); 3. Změny v občanském právu v průběhu 19. století; 4. Změny v občanském právu v meziválečném Československu; 5. Zásahy do občanského práva v období Protektorátu Čechy a Morava; 6. Zásahy do vlastnických vztahů v bezprostředně poválečném Československu; 8. Socialistické občanské právo; 9. Změny v občanském právu po roce 1989.

Jako druhý představil svůj výzkumný tým a strukturu projektu JUDr. Vilém Knoll, Ph.D.⁶, jenž se zabývá feudálním obdobím. Výzkum středověkého soukromého práva je zaměřen zejména na právo zemské a městské. Určitá pozornost je věnována i recepci římského práva ve středověku, právu židovskému a církevnímu a jejich vlivům na české feudální právo.

Recepci římského práva zpracovává dvojice autorů JUDr. Pavel Salák, Ph.D.⁷ a Mgr. Miroslav Frydek.⁸ Zaměřují se především na zásady a hlavní soukromoprávní instituty, které výrazně ovlivnily práci legislativních komisí.

Rodinnému právu se věnuje dvojice autorek z brněnské právnické fakulty JUDr. Renata Veselá, Ph.D.⁹ (období do roku 1945) a doc. JUDr. Zdena Králíčková, Ph.D.¹⁰ (období od roku 1945 do současnosti). Přípravu rodinného kodexu z roku 1949 z hlediska společných

Československo-polských aktivit zpracovává Dr. Piotr Fiedorczyk z univerzity v Białymstoku.¹¹

Koncepci analýzy obchodního a pracovního práva představil prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc.¹² Období socialistického obchodního práva zpracovává doc. JUDr. Karel Marek, CSc.¹³ a problematice spojené se zákoníkem mezinárodního obchodu se věnuje Mgr. Ing. Lenka Doubravová.¹⁴ Demokratizačním tendencím v obchodním a pracovním právu po roce 1989 se věnují dvě pražské advokátky JUDr. Tereza Erényi, LL.M. a JUDr. Iva Podhorská, LL.M.

Tajemníkem projektu a zpracovatelem jednotlivých oblastí soukromého práva v období Protektorátu Čechy a Morava je JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M.

Výsledkem výzkumu bude pravděpodobně několik na sebe navazujících monografií a dvě cizojazyčné publikace (anglická a německá) určené pro zahraniční zájemce o dějiny českého soukromého práva. V září příštího roku bude Právnická fakulta Masarykovy univerzity u příležitosti 200. výročí přijetí ABGB hostit konferenci, která se bude věnovat historii soukromého práva na území České republiky. Řešitelé grantového projektu zde představí odborné veřejnosti dosavadní výsledky své vědecké práce.

² Institut für Rechts- und Verfassungsgeschichte, Juristische Fakultät, Universität Wien.

³ Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

⁴ Katedra občanského práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

⁵ Ústavní soud ČR; Katedra právních dějin, Právnická fakulta Západočeské univerzity v Plzni.

⁶ Katedra právních dějin, Právnická fakulta Západočeské univerzity v Plzni.

⁷ Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

⁸ Katedra teorie práva a právních dějin, Právnická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci.

⁹ Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹⁰ Katedra občanského práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹¹ Wydział Prawa, Uniwersytet w Białymstoku.

¹² Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹³ Katedra obchodního práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹⁴ Katedra obchodního práva, Právnická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci.